
PORTRET COMPOSITIC IRINA ODĂGESCU-ȚUȚUIANU
COMPOSITION PORTRAIT IRINA ODĂGESCU-ȚUȚUIANU
CONSUELA RADU-ȚAGA,

doctor, lector universitar,

 Universitatea Națională de Arte *George Enescu*,

Iași, România

CZU 78.071.1(498)

În mai 2017 compozitoarea Irina Odăgescu-Țuțuianu a împlinit frumoasa vârstă de 80 de ani! Reprezentantă a unui modernism de factură moderată, în sensul realizării unei sinteze între vechi și nou, a unui echilibru între tradiția simfonică și principiile folclorului românesc, Irina Odăgescu-Țuțuianu a abordat aproape toate genurile muzicale. Din lista cu cele aproximativ 80 de opusuri lipsește opera, în timp ce domeniul muzicii corale este puternic reprezentat. Compozitoarea continuă tradiția corală clasică românească, cizelându-și un stil personal în care introduce intonația folclorică, determinând un limbaj modal asociat cu ritmuri asimetrice. Personalitatea sa creatoare se distinge printr-o tehnică solidă de compoziție, o gândire melodică modală cu ample dezvoltări armonico-polifonice, o subtilă cunoaștere a orchestrației și a conducerii vocilor umane, dimensiuni înobilate de o expresie directă, spontană, pătrunsă de sinceritate.

Cuvinte-cheie: *Irina Odăgescu-Țuțuianu, compoziție, modernism de factură moderată, tradiție corală, intonație folclorică, factură ritmică*

In May 2017 the composer Irina Odăgescu-Țuțuianu reached the beautiful age of 80 years! Representative of a modernism of a moderated persuasion, within the meaning of making a synthesis between the old and the new, balance between the symphonic tradition and the principles of the Romanian folklore, Irina Odăgescu-Țuțuianu has approached almost all the musical genres. From the list of about 80 ops, opera is missing, while the choral music field is heavily represented. The composer continues the classic Romanian choral tradition, in which she introduces the folkloric intonation, determining a modal language associated with asymmetric rhythms. Her creative personality is distinguished by a solid composition technique, a modal melodic thinking with ample harmonic-polyphonic developments, a subtle knowledge of orchestration and effective conduct of the human voices, dimensions ennobled by a direct and spontaneous expression, penetrated by sincerity.

Keywords: *Irina Odăgescu-Țuțuianu, composer, modernism of moderated persuasion, choral tradition, folkloric intonation, rhythmic structure*

În luna mai 2017 Irina Odăgescu-Țuțuianu a împlinit frumoasa vârstă de 80 de ani. Compozitoarea face parte dintr-o generație strălucitoare, avându-i ca exponenți pe Mihai Moldovan, Liviu Glodeanu, George Draga, Nicolae Brânduș, Corneliu Dan Georgescu, Octavian Nemescu, Vasile Spătăreanu, Anton Zeman, Corneliu Cezar și alții. Încă din perioada post-enesciană s-a remarcat ca reprezentantă a unui modernism de factură moderată, în sensul realizării unei moderații între vechi și nou, a unui echilibru între tradiția simfonică și principiile folclorului românesc, opusurile ultimei perioade purtând marca aleatorismului și neomodalismului.

Personalitatea sa creatoare s-a distins prin două trăsături pregnante și aparent contradictorii: pe de o parte, o expresivitate riguroasă, masivă, puternică, manifestată în solicitarea ansamblurilor simfonice ample, unde instrumentele de percuție sunt de mare importanță și, pe de altă parte, o manieră de exprimare complet diferită care alternează cu cea precedentă, caracterizată prin sonorități dispersate, o scriitură largă, o mare economie de mijloace, dar cu originalitatea și ingeniozitatea soluțiilor emisiei sonore (ne referim îndeosebi la lucrările sale vocale) care pretinde compoziției o forță de comunicare remarcabilă, aptă de a sugera cele mai diverse sentimente și stări psihice. Acestea sunt cele două coordonate ale Irinei Odăgescu-Țuțuianu, cele două fețe care se combină într-un mod personal, asigurând opusurilor sale semnul autenticității.

Recunoașterea valorii creației sale a venit mai întâi pe plan național, cu premii ale Uniunii Compozitorilor, Premiul Academiei Române, dar și pe plan internațional, câștigând Medalia de argint la Concursul de muzică polifonică de la Ibague (Columbia) în 1981 cu *Balada pentru cor de voci*

feminine și un an mai târziu Diploma și Medalia Concursului Internațional de Compoziție de la Viotti-Valsesia de la Vercelli (Italia) cu *Sonata pentru vioară și pian*, Premiul Zilelor Mondiale ale Muzicii de la Graz pentru poemul coral *De doi*, Marele Trofeu la Concursul Internațional Pacea Religioilor pentru *Tatăl nostru*. Aceste premii au confirmat nenumăratele succese în fața publicului, atât în țară cât și peste hotare, în Europa, cele două Americi și în Asia, acolo unde operele i-au fost prezentate (peste 300 de concerte și spectacole). În competiții și în cronicile de concert s-a apreciat tehnica sa solidă de compoziție, gândirea melodică modală cu ample dezvoltări armonico-polifonice, subtila cunoaștere a orchestrației, arta conducerii vocilor umane, dimensiuni înnobilate de o expresie directă, spontană, pătrunsă de sinceritate.

Studiul științei muzicii a început pentru Irina Odăgescu-Țuțuianu pe băncile Conservatorului Ciprian Porumbescu din București (1957–1963), unde mari nume ale învățământului muzical românesc au ghidat-o: I.D. Chirescu (teorie și solfegiu), Paul Constantinescu și Alexandru Pașcanu (armonie), Zeno Vancea și Myriam Marbé (contrapunct), Tudor Ciortea (forme muzicale), Alfred Mendelsohn și Tiberiu Olah (compoziție), Anatol Vieru (orchestrație), Vinicius Grefiens (citire de partituri) și Emilia Comișel (folclor). În anul 1964 a obținut o bursă la Paris, dar oficialitățile române nu i-au permis plecarea, urmând a se perfecționa în străinătate mai târziu, la cursul de muzică modernă de la Darmstadt (1972 și 1976) cu Yannis Xenakis, Karlheinz Stockhausen, Gyorgy Ligeti, Mauricio Kagel.

În activitatea sa componistică a abordat aproape toate genurile muzicale, de la ample partituri vocal-simfonice la sonate pentru instrument solo. Din substanțiala listă a opusurilor sale (aproximativ 80 de opusuri) lipsește opera, căci de scena lirică compozitoarea nu s-a apropiat decât cu poeme coregrafice. Pe lista creației sale se regăsește *Chemarea pământului*, oratoriu pentru cor mixt, recitatori și orchestră, *Passacaglia pentru orchestră*, poemul simfonic *Piscuri*, *Improvizatii dramatice* pentru orchestră mare, *Momente* — concertino pentru orchestră de coarde, poemul coregrafic *Bătălia cu facile* inspirat de pânzele pictorului Theodor Aman, poemul coregrafic *Cântec înalt*, *Cetatea de pământ* — compoziție vocal-simfonică pentru recitatori, trei ansambluri corale și orchestră, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte* — poem pentru orchestră de cameră și recitator, după basmul lui Petre Ispirescu, *Sonata pentru vioară și pian*, *Melos* — sonată pentru violă solo, *Muzică pentru două pianе și percuție*, *Variațiuni pentru pian* pe o temă populară din Bihor, *Passacaglia pentru orgă*.

Domeniul muzicii corale este puternic reprezentat, preocupările sale în această direcție însumând o constantă. Irina Odăgescu-Țuțuianu continuă tradiția corală clasică românească, cizelându-și un stil personal în care introduce intonația folclorică, determinând un limbaj modal asociat cu ritmuri asimetrice. Madrigalul, poemul, suita, miniatura corală și tematica religioasă sunt prezente în creația sa, iar teza sa de doctorat, susținută în anul 2003, reprezintă o retrospectivă a creației sale corale, structurată pe 3 secțiuni:

1. lucrări cu iz parțial folcloric: *Cântând plaiul Mioriței*, *Ia românească*, *Baladă*, *La ivit de zori*, *Despre pace*, *Diptic de ceremonie*;
2. lucrări mai elaborate, cu tentă modală: *Pe nimb de vulturi*, *Numele patriei*, *Tatăl nostru*, *Cântarea pătimirii noastre*, *Incantații*;
3. lucrări de ample dimensiuni, foarte elaborate, cu scriitură modernă: poemele corale *Oglindire*, *Rugul pâinii* pentru cor mixt, doi recitatori și percuție, dedicat Răscoalei țărănești din 1907, *De doi*, *Rădăcini străbune*, cantata corală *Chemarea pământului*, simfonia corală *Timpul pământului* pentru cor mixt, recitatori și percuție.

Practicând în paralel analiza și cercetarea muzicologică, Irina Odăgescu-Țuțuianu a fost prezentă în revistele de specialitate cu studii, analize muzicale, tratate didactice, a fost invitată la conferințe și prelegeri internaționale, la emisiuni radio și TV. Din anul 1967 și-a început activitatea didactică la Universitatea Națională de Muzică din București, unde a predat disciplina *Citire de partituri* timp de peste 40 de ani. În același timp a condus secția corală a UCMR, a fost Vicepreședinte al

Asociației Naționale Corale din România, a făcut parte din juriul *Festivalului Tinerilor Dirijori* de la Craiova, stimulând creația și interpretarea corală. Pentru bogata sa activitate Universitatea din Pitești i-a acordat titlul de *Doctor honoris causa* în anul 2008.

Din repertoriul curent al Corului *Gavriil Musicescu* al Filarmonicii *Moldova* din Iași⁶ face parte rugăciunea *Tatăl nostru* semnată de Irina Odăgescu-Țuțuianu, lucrare ce a fost interpretată în diverse concerte religioase și concerte de muzică românească, sub conducerea dirijorului Doru Morariu.

Scrisă înaintea complexe scene dramatice *Rugul pâinii*, miniatura corală *Cântând plaiul Mioriței* datează din anul 1977. A fost compusă pentru cor de femei și pian, iar ulterior a fost aranjată pentru cor mixt, fiind dedicată dirijorului și profesorului Petre Crăciun. Pe versurile lui Nicușor Constantinescu, compozitoarea a creat un cântec frumos închinat plaiurilor românești, *întinderilor dunărene și gorunilor ce împlinesc vrerea străbunilor*.

Din punct de vedere structural, piesa se desfășoară pe tiparele unei forme tristrofice complexe cu repriză dinamică: **ABA_v**.

Strofa **A** (m 1-33) = construcție bistrofică mică

– **A** (m.1–12) = perioadă tripodică simetrică cu 3 fraze: **a** (m.1–4), **av** (m.5– 8) și **av** (m.9–12)

– **A1** (m.13–28) = perioadă bipodică simetrică, **a1** (m.13–20) și **a1v** (m.21–28).

– complement cadențial (m.29–33).

Strofa **B** (m.34–44) = construcție monostrofică

– **a1** (m.34–39)

– **b** (m.40–44)

Retranziție către *mi* (m.45–46)

Strofa **Av** (m.48–79) = repriză dinamică, dinamizarea realizându-se prin îmbogățirea planurilor sonore (adăugare de voci) și prin schimbarea planului tonal-modal. Se păstrează aceeași structură a strofei expositive.

Cele trei strofe sunt delimitate la nivel agogic: *Allegretto giocoso*, *Meno mosso maestoso*, *A tempo*. Prima strofă are un caracter deschis, debutând în tonalitatea lui *mi minor* și cadențând în *fa major*, cea de a doua strofă evoluează din *re bemol major* către *la major*, iar stofa a treia reia cadrul tonal inițial.

Materialul tematic debutează cu unisonul vocilor feminine și are o puternică pregnanță ritmică, derulându-se pe baza alternanței măsurilor 5/8+7/8+7/8+5/8. Ușoarele desprinderi din unison fac să răsunе acordul treptei întâi cu imprimarea clară a cadrului tonal.

Ex.1. Voci feminine

Ascensiunea sopranelor intensifică planul dinamic pentru ca intrarea întregului ansamblu coral, prin intrarea vocilor bărbătești, să aducă apoi surpriza lui *subito piano*. Sopranele nu renunță la supremația melodică, fiind secondate de către tenori, timp în care mixtura alto–bas realizează un

⁶ Din Corul *Gavriil Musicescu* face parte și semnatarul articolului de față.

acompaniament pe o pedală ritmică. Acest ostinato, precum și secvențarea motivului sopranelor suscită o creștere treptată a intensității de-a lungul unei fraze de largă respirație.

Scriitura omofonă alternează cu tratarea polifonică, cum este acel *fugatto* din măsurile 25–28. Imitația liberă se realizează pe un traseu descendent, care îmbogățește imaginea sonoră și concluzionează esența tematico-lirică a primei strofe:

Ex.2. Moment polifonic:

Pe po-teci de fru - mu - se - țe
 Pe po - teci de fru - mu - se - țe
 Pe po - teci pe po - teci
 Ca un râu de a - pă vi - e

Meno mosso maestoso al strofei mediane se află în strânsă corelație cu *Allegretto giocoso* prin înlocuirea valorii de pătrime cu punct, cu pătrime. Tempoul nu cedează prea mult, de aceea cântarea își păstrează factură ritmică și nu marjează doar pe expresia melodică. Se renunță la mersul șchiopătat al măsurilor de 5/8, respectiv 7/8, iar noua stare emoțională, de meditație, impune organizarea constantă a formulelor ritmice în cadrul măsurii de 4/4. Acumularea de tensiune implică deschiderea vocilor către acut, divizarea vocilor și creșterea dinamică, atingându-se punctul culminant al întregii lucrări pe acordul lui *fa major* în *fortissimo* (măsura 40). Din substanța poetico-muzicală a secțiunii secundare este extrasă formularea necesară titlaturii acestei lucrări, readusă ulterior în codă.

A *tempo* indică începutul reprizei, ce aduce un nou text poetic. Ușoare modificări apar și la nivelul textului muzical; motivul sopranelor și al altistelor se așează pe armonia de cvintă „goală” a vocilor bărbătești (*mi-si*), adâncind coordonata modală a materialului muzical, iar ulterior sopranele și tenorii sunt decalați polifonic. Momentul de *fugatto* este esențializat, căci demersul polifonic implică participarea vocilor feminine și a bașilor.

Pauza generală face trecerea către codă, moment în care mișcarea este identică cu tempoul strofei *B*. Cântarea se stinge într-o nuanță scăzută, iar ultimele acorduri de *mi major* propun o intonare abia sesizabilă (*perdendosi*) cu mici așezări pe fiecare silabă a cuvântului, pentru a face textul inteligibil.

Ex.3. Chintesență mioritică

Cân-tând pla - iul mi - o - ri - ței
 Cântând pla - iul mi - o - ri - ței
 Cântând pla - iul mi - o - ri - ței
 Cântând pla - iul mi - o - ri - ței

Lucrare compusă în urmă cu 40 de ani, *Cântând plaiul Mioriței* denotă o bună cunoaștere a resurselor vocale, o inventivitate melodico-ritmică, o îmbinare a funcționalității tonale cu elemente de tip modal, o solidă tehnică de compoziție, în care scriitura omofonă alternează cu elemente de polifonie liberă.

„În ceea ce mă privește, eu pledez pentru o muzică a expresiei, nouă prin ținută și formă, trăgându-și seva din inepuizabila comoară a cântecului popular românesc” [1, p.41]. Animată de frumoase gânduri, Irina Odăgescu-Țuțuianu a susținut creația muzicală românească, dezvoltându-ne-o astfel: „Astăzi... muzicianul își găsește motivația de a fi în muzica sa, străduindu-se ca ea să conchidă și să realizeze maniera pe care o doresc oamenii acestui pământ, ea este destinată mulțimii acestei țări. Muzica sa va fi astfel într-o perpetuă determinare cosmică, de o permanentă interiorizare, ea va fi o baladă, o odă, un cântec închinat existenței liniștite, umanismului. Astfel este și astfel trebuie să fie muzica unui român, în totalitate devotat prezentului pe care îl trăim, trecutului care succedem, viitorului care va naște timpul muzicii sale” [1, p.45].

Referințe bibliografice

1. SÂRBU, C. Irina Odăgescu-Țuțuianu. În: *Muzica*. 1987, nr.6, pp.13–16.